

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.021
у Хмельницькому університеті
управління та права імені Леоніда
Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, доцентки
Бондаренко-Зелінської Надії Леонтіївни на дисертацію
Володимира Миколайовича БАБІЙЧУКА на тему
«Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої атракціонами»,
поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Відпочинок є невід'ємною та важливою складовою життя будь-якої людини. Якісний відпочинок це не тільки складова ефективної праці та комфорту життєвого середовища, а й необхідна умова збереження та відновлення одного з найцінніших благ людини - здоров'я.

Як вірно вказує дисертант, в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, поширення цифрових технологій у всіх сферах життєдіяльності все більшої популярності поряд з атракціонами реальної дії набувають віртуальні розваги.

Сучасні атракціони створюють підвищену загрозу завдання шкоди їх відвідувачам, оскільки переважна їх більшість має ознаки джерела підвищеної небезпеки, утім сучасний стан правового регулювання сфери розваг та відпочинку в Україні загалом, та й питань відшкодування шкоди, завданої атракціонами не відповідає реаліям сьогодення. Недослідженою ця проблематика залишається і в юридичній доктрині, попри те, що зобов'язання із відшкодування шкоди одержали в юридичній літературі досить широке і різноманітне висвітлення.

Зазначене свідчить про актуальність та своєчасність комплексного теоретичного дослідження проблематики відшкодування шкоди, завданої атракціонами. Тому, вибір теми дисертаційного дослідження слід визнати правильним, науково обґрунтованим та таким, що відповідає сучасним запитам науки цивільного права, нормотворчої та правозастосовної практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлюється, перш за все, активною апробацією результатів дисертаційного дослідження у наукових публікаціях у фахових наукових виданнях України, в опублікованих тезах доповідей дисертанта на науково-практичних конференціях.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості, про що свідчить опрацювання

дисертантом чисельної кількості наукових джерел, правових норм, а також матеріалів практики, що дало можливість дисертанту сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується науковими доказами, структурою роботи й обраною здобувачем методикою дослідження. Висновки й пропозиції роботи отримано із застосуванням традиційних й апробованих цивільно-правовою наукою методів (серед яких спеціальні та загальнонаукові методи дослідження). Структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять одинадцять підрозділів.

Характеризуючи проведене Володимиром Миколайовичем дослідження необхідно відзначити науковий внесок здобувача в концепцію зобов'язань із відшкодування шкоди за рахунок визначення ознак «атракціону» як джерела завдання шкоди, формулювання його поняття, виокремлення видів атракціонів, діяльність яких автор підставно відносить до джерел підвищеної небезпеки; ґрунтового аналізу правової природи деліктних зобов'язань, їх ознак та елементів, умов та підстав. (параграфи 1.1., 1.2., 1.3., 2.1.)

Заслуговує на підтримку запропоноване дисертантом поняття *атракціону віртуальної реальності* як розваги, штучно створеної технічними засобами, дизайнерами та програмістами, для занурення людини у віртуальне середовище, яка передається відвідувачу шляхом його сприйняття світу через зір, слух та дотик. Особливо цінним, на нашу думку, є детальне дослідження автором проблематики впливу атракціонів загалом та атракціонів віртуальної реальності зокрема на дітей різного віку та напрацювання пропозицій щодо мінімізації потенційної шкоди від них. (параграфи 1.1., 1.2.)

Прогресивним слід визнати авторське визначення *атракціонної тварини* як домашньої, дикої чи сільськогосподарської тварини, яка утримується на правовій підставі для задоволення потреб відвідувачів у розвагах шляхом залучення їх у діяльність атракціонів, а також висновок автора про доцільність запровадження обов'язкової реєстрації тварин, які використовуються в атракціонах у Єдиному державному реєстрі тварин, який слід доповнити новим однойменним розділом «атракціонні тварини». (параграф 1.2.)

Методологічно вірним є розмежування дослідником зобов'язань із відшкодування шкоди завданої протиправними та правомірними діями атракціонів. (параграф 2.1.)

Вірним та практично значимим видається виокремлення автором умов відшкодування додаткових витрат у випадку вирішення питання про компенсацію шкоди завданої атракціоном здоров'ю особи (параграф 2.2.) та запровадження правової категорії «зв'язок між діяльністю кількох атракціонів». (параграф 2.3.)

Цікавою, хоча і небезспірною є запропонована автором формула вартості середньостатистичного життя у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої атракціоном, за якою пропонується обчислювати розмір

компенсація у випадку смерті потерпілого. (параграф 2.2.)

Повністю погоджуємося із аргументами автора щодо заборони операторам атракціонів використовувати мобільні телефони на робочому місці (параграф 2.1.), а також щодо необхідності віднесення страхування цивільно-правової відповідальності організатора атракціону до видів обов'язкового страхування, якщо така діяльність пов'язана з об'єктами підвищеної небезпеки. (параграфи 2.4., 3.2)

Аргументованим видається запропоноване визначення непереборної сила в зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої атракціонами, як зовнішньої події надзвичайного і невідворотного характеру, яку неможливо передбачити, а передбачивши, неможливо відвернути. (параграф 3.3)

Заслуговує на підтримку і інші висновки та пропозиції сформульовані в дисертаційній роботі.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Наукові здобутки дисертанта підтверджуються та відображаються в його наукових публікаціях, кількість яких відповідає встановленим вимогам. Так, у фахових виданнях автор опублікував чотири наукових статті. Крім того, було опубліковано сім тез конференцій.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію, необхідно звернути увагу й на те, що у дисертаційному дослідженні мають місце суперечливі положення, які потребують пояснень.

1. Зокрема, автор достатньо ґрунтовно проаналізував результати наукових досліджень щодо періодизації психічного розвитку дітей, особливості впливу на них технічних характеристик атракціонів, а також комп'ютерних технологій. В цьому контексті пропозиція про встановлення вікових обмежень для відвідувача атракціону віртуальної реальності щодо досягнення ним семирічного віку видається цілком обґрунтованою. Утім, додаткової аргументації потребує твердження автора про те, що атракціони (невіртуальні – прим. Н.Б.) для дітей молодшого віку можуть бути доступні дітям від 2-х років. (параграфи 1.1., 1.2, 1.3)

2. Цінним, на нашу думку, є виділення дисертантом ознак (загальних та спеціальних), що дозволяють диференціювати зобов'язання із відшкодування шкоди завданої атракціонами серед інших зобов'язань. При цьому додаткової аргументації потребує точка зору автора щодо того, що протиправна поведінка організатора атракціону може виявлятися лише у формі дії, тоді як протиправна бездіяльність може бути лише передумовою причини завдання шкоди (передумовою дії). (параграф 1.3.)

3. Загалом, підтримуючи точку зору автора щодо розмежування «володільця атракціону» та «організатора аукціону» зауважимо дискусійність запропонованого дисертантом визначення останнього як фізичної або юридичної особи, яка на відповідній правовій підставі здійснює діяльність, що забезпечує формування середовища розваг, якому характерний певний рівень небезпеки, що проявляється в об'єктивно існуючих умовах

здійснення діяльності однієї особи і ймовірності завдання шкоди у сформованій обстановці відвідувачам, яка добровільно взяла на себе обов'язок щодо унеможливлення або зведення до мінімуму небезпек пов'язаних з діяльністю атракціону шляхом виконання передбачених законодавством вимог та несе відповідальність за завдання атракціонами шкоди відвідувачам. Адже організатор аукціону часто обмежений ресурсами, що їх надав «володілець атракціону». Тому навряд чи виправдано покладати на нього всю відповідальність за завдання атракціонами шкоди відвідувачам. (параграф 3.1.).

Висловлені зауваження не є істотними і не знижують позитивної оцінки дисертаційного дослідження. В цілому, дисертація написана на належному науковому рівні, є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності комплексно вирішують наукову задачу вдосконалення правового регулювання проблематики відшкодування шкоди, завданої аукціонами.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **Володимира Миколайовича БАБІЙЧУКА** на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої атракціонами» відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його автор – **Володимир Миколайович БАБІЙЧУК** заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка:

**професорка кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
кандидатка юридичних наук,
доцентка**

Надія БОНДАРЕНКО-ЗЕЛІНСЬКА